

УДК 658

*Миценко Н. Г.,
talami1412@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0337-8346,
Researcher ID: F-7270-2019,
д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки, Львівський торговельно-економічний університет,
м. Львів*

*Бачинський В. І.,
bachinvi@meta.ua, ORCID ID: 0000-0001-5071-9038,
Researcher ID: G-9099-2019,
к.е.н., проф., професор кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування, Львівський
торговельно-економічний університет, м. Львів*

*Кузьмінська К. І.,
k.kuzminskay@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3454-3321,
Researcher ID: G-8069-2019,
к.е.н., доцент кафедри обліку, контролю, аналізу та оподаткування, Львівський
торговельно-економічний університет, м. Львів*

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕХНОЛОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація.** В процесі господарської діяльності стратегія підприємства має відповідати загальним перетворенням у національній економіці, гармонізувати вплив факторів внутрішнього і зовнішнього середовища та зв'язки між ними. При цьому головною метою стратегії є ефективне управління підприємствами. Інформаційною основою для прийняття оптимальних управлінських рішень у процесі управління господарською діяльністю є науково обґрунтоване застосування систем фінансового та управлінського обліку. Технологічний процес обліку виробничих витрат складається з певних елементів процесу, без визначення яких неможливо створити ефективну систему обліку витрат. У статті визначено елементи технологічного процесу обліку виробничих витрат, які мають важливе значення для ефективної організації бухгалтерського обліку виробничих витрат у поєднанні з управлінським обліком. Аналіз елементів технологічного процесу дозволить визначити проблемні питання обліку, а управлінський персонал буде мати змогу визначити джерела необхідної інформації для управління виробничим процесом. Ефективне управління витратами є пріоритетом у діяльності суб'єкта господарювання, а вибір методу обліку й управління витратами є найважливішим завданням. Метою цієї роботи є дослідження елементів технологічного процесу обліку операційних витрат. Адже перехід до ринкових відносин диктує головну мету комерційного підприємства – максимізувати прибуток. Від цього безпосередньо залежать всі інші цілі. Управління витратами є засобом для досягнення підприємством високого економічного результату. Компанія має право самостійно вибирати, які методи обліку й управління витратами використовувати, але вважаємо найбільш доцільним їх об'єднання в залежності від характеристик і цілей, що досягаються підприємством. Так, на підставі зробленого аналізу стану методичних засад обліку витрат виявлено відповідні суперечності й розкрито організаційно-методичні аспекти їх усунення.*

Ключові слова: операційні витрати, управління витратами, бюджетування, планування, управлінський облік.

*Mitsenko N. G.,
talami1412@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-0337-8346,
Researcher ID F-7270-2019
Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of Economics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv*

*Bachynskiy V. I.,
bachinvi@meta.ua, ORCID ID: 0000-0001-5071-9038, Researcher ID G-9099-2019,
Ph.D., Professor, Professor of the Department of Accounting, Control, Analysis and Taxation, Lviv
University of Trade and Economics, Lviv*

Kuzminska K. I.,

k.kuzminskay@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3454-3321,

Researcher ID: G-8069-2019,

Ph.D., Associate Professor of the Department of Accounting, Control, Analysis and Taxation, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS OF THE TECHNOLOGICAL PROCESS OF ACCOUNTING OF PRODUCTION COSTS OF AN INDUSTRIAL ENTERPRISE

Abstract. *In the process of economic activity, the company's strategy must correspond to general transformations in the national economy, harmonize the influence of internal and external environment factors and the connections between them. At the same time, the main goal of the strategy is effective management of enterprises. The information basis for making optimal managerial decisions in the process of managing economic activity is the scientifically based application of financial and managerial accounting systems. The technological process of accounting of production costs consists of certain elements of the process, without defining which it is impossible to create an effective cost accounting system. The article defines the elements of the technological process of accounting of production costs, which are important for the effective organization of accounting for production costs in combination with managerial accounting. Analysis of the elements of the technological process will allow to identify problematic accounting issues, i.e. management personnel will be able to determine the sources of necessary information for managing the production process. Effective cost management is a priority in the activity of a business entity, and the choice of a method of accounting and cost management is the most important task. The purpose of this article is to study the elements of the technological process of operating costs accounting. After all, the transition to market relations dictates the main goal of a commercial enterprise - to maximize profit. All other goals directly depend on this. Cost management is a tool for the enterprise to achieve a high economic result. The company has the right to independently choose which methods of accounting and cost management to use, but we consider it most appropriate to combine them depending on the characteristics and goals achieved by the company. Thus, on the basis of the analysis of the state of methodological principles of cost accounting, relevant contradictions were identified and the organizational and methodological aspects of their elimination were revealed.*

Key words: operating expenses, cost management, budgeting, planning, managerial accounting.

JEL Classification: M41

DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-67-08>

Постановка проблеми. Успішне функціонування підприємств в умовах турбулентності залежить від якості інформаційного забезпечення менеджменту та реалізації ним ефективних стратегій управління. Насамперед це стосується обліку виробничих витрат. У нинішніх умовах ефективне управління витратами підприємства неможливе без організації оперативного обліку виробничих витрат та собівартості продукції. Так, система управлінського обліку витрат створює реальні можливості підвищення результативності та продуктивності діяльності суб'єкта господарювання та спрямована на удосконалення підсистем стратегічного та оперативного планування виробничих витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема організації та методики обліку витрат і інформаційного забезпечення в системі управління організацією завжди була об'єктом особливої уваги як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики зробили В. І. Бачинський, С. Ф. Голов, К. Друрі, Р. Каплан, Д. Нортон, П. О. Куцик, Л. Г. Медвідь, В. О. Озеран та інші. Але наявність значної кількості невирішених питань обліку витрат на виробництво

продукції свідчить про чималий інтерес до обраної теми та про необхідність його подальшого дослідження.

Постановка завдання. Ефективне управління виробничим процесом залежить від розроблення менеджментом заходів щодо оптимізації витрат. На сьогоднішній день спостерігається ряд факторів, які негативно впливають на формування інформаційної системи підприємства, а отже, і на прийняття якісних управлінських рішень. До них можна віднести: приділення недостатньої уваги до оцінки товарних запасів та фінансових результатів; невідповідність ведення обліку необхідним вимогам, здійснення оцінки витрат у короткостроковій перспективі без врахування стратегічних планів, обчислення результатів фінансово-господарської діяльності на основі припущень про виробничі процеси тощо. Саме тому визначення теоретичних і практичних аспектів інформаційної системи обліку витрат та окреслення напрямів її удосконалення є основним завданням написання статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробниче підприємство є окремим господарюючим суб'єктом, ефективність діяльності якого безпосе-

редньо залежить від кваліфікованого управління, котре повинно володіти своєчасною, достовірною, повною економічною інформацією, що формується у процесі ведення управлінського обліку.

Управлінський облік з позиції менеджменту підприємства розглядається як інструмент, що сприяє підвищенню якості та оперативності прийняття управлінських рішень. Основною його метою є надання можливості максимізувати очікуваний прибуток і ефективно контролювати ризики господарської діяльності в короткостроковому та довгостроковому періодах. При цьому вагомою та важливою його складовою є облік виробничих витрат. Адже інформація, яка формується за рахунок систематизації, вимірювання та обчислення понесених витрат на постійній основі, є основою для прийняття управлінських рішень та відображається у фінансовій та управлінській звітності.

Ефективність системи обліку виробничих витрат залежить від значної кількості зовнішніх та внутрішніх факторів, які мають прямий та опосередкований вплив на формування її елементів. До таких факторів можна віднести наступні: дотримання законодавчо-нормативних вимог, визначення та оцінка виробничих витрат, виділення синтетичних та аналітичних рахунків, документальне забезпечення обліку в інформаційній базі підприємства, узагальнення інформації у звітності на конкретну дату, проведення аналітичних процедур.

При організації обліку витрат відповідно до організаційних та технологічних особливостей підприємства спочатку визначають об'єкти витрат. На різних рівнях управління потрібна інформація, згрупована відповідно до місця понесення витрат, характеру їх виникнення тощо. Тому об'єкти витрат, виходячи з потреб менеджерів, виділяють за різними критеріями, за елементами операційних витрат, статтями калькуляцій, за місцем виникнення, за групами готової продукції, за характером включення до собівартості продукції.

Підтримуючи думку А. Г. Паскалової, вважаємо, що облік витрат є підсистемою управління, яка методично та інформаційно підтримує процес управління витратами за рахунок планування, обліку, аналізу та контролю за витратами у цілому, окремих центрів відповідальності та бізнес-процесів, що забезпечує прибутковість та економічний розвиток господарюючих суб'єктів у довгостроковій перспективі [2, с. 38].

Основним завданням організації обліку є виділення структурної одиниці – центрів витрат та центрів відповідальності – в організаційній структурі підприємства. Такий підхід дасть змогу згрупувати витрати за кожним підрозділом, за

призначенням, за видом продукції, за напрямком. Це, в свою чергу, дозволить:

- виділити вузькоспеціалізовані підрозділи з простою побудовою облікового процесу;
- встановити належність витрат до конкретно-го центру витрат, центру відповідальності;
- уникнути подвоєння даних і громіздкості економічних робіт;
- отримати інформацію у вигляді, придатному для здійснення калькулювання кінцевого продукту;
- встановити відповідальних осіб;
- отримати повну інформацію для здійснення завдань контролю, аналізу, управління [3].

Технологічний процес обліку виробничих витрат включає в себе ряд елементів, які взаємопов'язані між собою та впливають один на одного при формуванні цілісної інформаційної системи обліку витрат. Визначення елементів технологічного процесу має важливе значення для організації бухгалтерського та управлінського обліку. Схему технологічного процесу та взаємозв'язок її елементів зображено на рис. 1.

На державному рівні методологія обліку витрат визначається М(С)БО 16 “Витрати”, на рівні підприємства (управлінський облік) – в Положенні про облікову політику. Вони передбачають методологічні принципи формування облікової інформації про витрати. Зокрема, поділ витрат на елементи операційних витрат, на елементи собівартості продукції, визначення об'єктів обліку витрат, організацію синтетичного та аналітичного обліку витрат виробництва.

Для контролю, аналізу та планування витрат існує потреба в зборі, узагальненні, обробці та інтерпретації інформації для потреб менеджменту підприємства. Для цього використовують різні форми документів, починаючи від первинних документів і закінчуючи регістрами обліку та формами звітності. Розробка форм документів та їх інформаційне навантаження вирішується самостійно керівництвом підприємства та залежить від кваліфікації працівників, їх фахових знань та практичного досвіду. При цьому основною вимогою є своєчасність та достовірність визначення фактичних виробничих витрат за звітний період.

Слід зазначити, що кожна стаття витрат передбачає попередній інжиніринг операцій та математичне обґрунтування методики розрахунку. Доречним є використання попереднього досвіду стандартизації витрат виробництва на якісно новому рівні. Документальне фіксування даних включає контроль і аналіз витрат виробничого підрозділу та усєї компанії.

Рис. 1. Схема елементів технологічного процесу обліку виробничих витрат (Розроблено автором)

Виходячи з вищевикладеного, облік виробничих витрат забезпечує досягнення трьох цілей:

- оперативне планування і контроль витрат;
- прийняття управлінських рішень;
- визначення собівартості випущеної продукції.

Відповідно до цієї мети визначаються типи собівартості: собівартість по центрах відповідальності; виробнича собівартість, що використовується для встановлення цін, прийняття оперативних рішень. Принцип розмежувань різних видів собівартості потрібний суб'єктам господарювання для регулювання цифр в потрібному їм напрямку.

В обліку завжди виникає потреба коректного збору, узагальнення, обробки, інтерпретації інформації у встановлені терміни та у потрібній формі. Тому аналіз елементів процесу обліку виробничих витрат є джерелом інформації для управління виробничими витратами та слугує індикатором виявлення проблемних моментів технологічного процесу обліку. Керівники докладають зусиль, націлених на оптимізацію способу розподілу ресурсів, підвищення ефективності їх використання у підприємницьких структурах, а також їх використання у найбільш прибуткових сегментах їх господарської діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Таким чином інформаційне забезпечення, яке формується на даних

обліку витрат, повинно включати наявність інформації, яка генерує інформаційну базу щодо персоналу, інформаційних технологій та за сприянням яких генерується інформація про витрати (зменшення економічних вигод) за різними сегментами діяльності суб'єкта господарювання, з метою сприяння управління витратами.

Для обґрунтування процесу управління витратами найважливіше значення має оперативно отримана інформація про витрати, що дозволяє втручатись у виробничий процес і оптимізувати його. Виходячи з особливостей галузевого виробництва, необхідно розробити єдині типові внутрішньогалузеві аспекти обліку, які за потреби можливо адаптувати до конкретних умов і особливостей сільського господарства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пархоменко Л. А., Малюга Л. М., Фротер О. С., Нижник І. О. Методи обліку та управління операційними витратами. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 50-54.
2. Шеленко Д. І., Матковський П. Є. Управління витратами виробництва у системі контролінгу підприємницьких структур. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти* : матеріали IV Міжнародної

науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 березня 2022 р. Ч. 2. Львів : ЛНУП, 2022. 320 с.

3. Скрипник М. І. Організація обліку витрат у розрізі центрів витрат та центрів відповідальності / Облік і фінанси АПК: освітній портал: веб-сайт. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/organizaciya-obliku-vitrat-u-rozrizi-centriv-vitrat-ta-centriv-vidpovidalnosti.html/>

4. Karaoglan A. D., Karademir O. Flow time and product cost estimation by using an artificial neural network (ANN): A case study for transformer orders. *The Engineering Economist*. 2017. Vol. 62(3). Pp. 272-292.

5. Drobyazko S., Shapovalova A., Bielova O., Nazarenko O. and Yunatskyi M. Formation of Hybrid Costing System Accounting Model at the Enterprise. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*. 2019. Vol. 23, Issue 6. URL: <https://www.abacademies.org/articles/formation-of-hybrid-costing-system-accountingmodel-at-the-enterprise-8796.html>.

REFERENCES

1. Parkhomenko, L. A. Maliuha, L. M. Froter, O. S. and Nyzhnyk, I. O. (2022), Metody obliku ta upravlinnia operatsijnymy vytratamy, *Ekonomika ta derzhava*, № 1, s. 50-54.

2. Shelenko, D. I. and Matkovs'kyj, P. Ye. (2022), Upravlinnia vytratamy vyrobnytstva u systemi kontrolinhu pidprijemnyts'kykh struktur, *Aktual'ni problemy suchasnoho biznesu: oblikovo-finansovyj ta upravlins'kyj aspekty* : materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii, 22-23 bereznia 2022 r. Ch. 2, LNUP, L'viv, 320 s.

3. Skrypnyk, M. I. Orhanizatsiia obliku vytrat u rozrizi tsestriv vytrat ta tsestriv vidpovidalnosti / Oblik i finansy APK: osvittnij portal: veb-sajt, available at: <https://magazine.faaf.org.ua/organizaciya-obliku-vitrat-u-rozrizi-centriv-vitrat-ta-centriv-vidpovidalnosti.html/>

4. Karaoglan, A. D. and Karademir O. (2017), Flow time and product cost estimation by using an artificial neural network (ANN): A case study for transformer orders, *The Engineering Economist*, vol. 62(3), pp. 272-292.

5. Drobyazko S., Shapovalova A., Bielova O., Nazarenko O. and Yunatskyi M. (2019), Formation of Hybrid Costing System Accounting Model at the Enterprise, *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, vol. 23, Issue 6, available at: <https://www.abacademies.org/articles/formation-of-hybrid-costing-system-accountingmodel-at-the-enterprise-8796.html>.

Стаття надійшла до редакції 09 травня 2022 року